

УДК 341.2

О.М. ОВСЮК

Олександр Михайлович Овсюк, кандидат юридичних наук

До 70-річчя прийняття Загальної декларації прав людини

МОРАЛЬ І МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

*«Без суспільної моралі суспільства помирають;
без особистої моралі їхнє виживання не становить собою
ніякої цінності».*

*Бертран Рассел
«Індивідуум і соціальна етика» (1949 р.)*

Мораль або етика – це специфічна форма суспільної свідомості й суспільних відносин (моральних відносин). Вона являє собою сукупність принципів і норм поведінки людей щодо суспільства та інших людей. Стандарти моралі включають у себе ідеали добра і зла, такі як справедливість та несправедливість, гідність і приниження, рівність та нерівність, гуманність і жорстокість, дружба та зрада і т.п. Людям потрібні ці стандарти, згідно з якими добро повинно винагороджуватися, а зло каратися. І таким чином мають поліпшуватися людська поведінка й стосунки. Тому цілком природним є те, що всі культури, ідеології і релігії зробили великий внесок у визначення позитивних загальних моральних цінностей і закликали до втілення їх у життя. У громадянському суспільстві цілком зрозумілим є те, що кожний його член несе моральну відповідальність щодо заохочення добра і недопущення зла. Кожна людина є також морально відповідальною за гуманне поводження з іншими людьми. Притаманною людській природі повинна бути допомога тим, хто її потребує, принаймні в рамках своєї сім'ї, що може поширитися на членів своєї безпосередньої спільноти, нації та міжнародного співтовариства.

Психологічно більшість людей відчують дискомфорт, спостерігаючи страждання інших, і цей моральний імператив повинен спонукати їх до дії.

Рух неурядових організацій із XVII по XIX ст. ст., спрямований на знищення рабства і підтриманий людьми і урядами, являє собою ранній приклад морально мотивованої дії, що у кінцевому рахунку привело до прийняття законів на національному і міжнародних рівнях та встановленню механізмів, спрямованих на боротьбу з рабством. Хоча й інші фактори, зокрема запровадження машин, які виявилися продуктивнішими, ніж раби, також сприяли скасуванню рабства. Водночас моральний фактор відіграв значну роль і тому визнаються гуманітарні акції неурядових організацій, урядів та індивідуумів, спрямовані на викорінення цього зла.

Міжнародне співтовариство завжди віддавало належне духу ідеалізму та надію на гуманність, які вселяли в їхніх носіїв віру у краще в людині у той час, коли все навколо демонструвало найгірші риси людини. Історична правда полягає у тому, що варварські правителі здійснювали верховну владу над народами більше часу, ніж цивілізовані керівники. А все-таки, коли зло досягало свого апогею, добро перемагало. Якби зло перемогло остаточно, світ загинув би. Знаючи силу людських неправедних дій, завжди виникає необхідність утверджувати віру в добро і справедливість – віру, яка в кінцевому підсумку виведе людство з його найтяжчих часів і допоможе захистити права людини там, де вони піддаються найбільшій загрози.

Права людини найбільше топталися у нацистській Німеччині, лідер якої Гітлер публічно заявив, що він знімає з військових і правоохоронців будь-які зобов'язання дотримуватися моральних норм у ставленні до ворогів. Керуючись його настановами, гітлерівці чинили неймовірні злочини.

Тому постала необхідність правових засобів і практичних дій, спрямованих на недопущення та покарання злочинів проти миру, військових злочинів і злочинів проти людяності, які розглядалися як найбільше зло минулих і нинішнього століть. Масові вбивства білорусів, євреїв, поляків, росіян, українців, циган та представників інших народів під час Другої світової війни призвели до створення Нюрнберзького трибуналу з метою покарання окремих нацистських злочинців за ці вбивства та інші варварські акти, скоєні під час війни. З 20 листопада 1945 р. по 1 жовтня 1946 р. він розглянув 24 справи основних нацистських воєнних злочинців і покарав їх за воєнні злочини та злочини проти людяності. Вони були визначені в Статуті й вирокові трибуналу. У своїй резолюції 95(1) від 11 грудня 1946 р. Генеральна Асамблея ООН (далі – ГА ООН) підтвердила ці принципи. У зв'язку з рекомендацією, що містилася в резолюції ГА ООН 177 (II), Комісія міжнародного права закінчила у 1950 р. розробку принципів міжнародного права, визнаних у Статуті й вирокові Нюрнберзького трибуналу. Вони отримали назву Нюрнберзьких принципів. **Принцип I** встановлює: «Будь-яка особа, яка вчиняє діяння, що визнається злочином відповідно до міжнародного права, несе відповідальність і тому підлягає покаранню».

Принцип VI встановлює, що «військові злочини» і «злочини проти людства» караються за міжнародним правом. У цьому Принципі міститься визначення таких злочинів. Згодом ці визначення були уточнені й розширені у Римському статуті Міжнародного кримінального суду 1998 року. Відповідно до Нюрнберзьких принципів і норм Римського статуту всі особи без якої б то не було відмінності на основі посадового становища юридично зобов'язані утримуватися від скоєння злочинів, визначених в обох документах. Ці принципи і норми втілили в собі моральні стандарти, звичаї та закони прогресивного людства, спрямовані проти грубих порушень прав людини у військовий час.

Воднораз грубі й масові порушення прав людини у Радянському Союзі при сталінському режимі, до, під час і після Другої світової війни не викликали адекватної реакції у світової громадської думки і протести проти зlodіян радянського режиму були доволі слабкими. У наш час реакція західних політиків, неурядових організацій та засобів масової інформації також слабка й лицемірна стосовно репресій, які чинить путінський режим на окупованих територіях сусідніх країн і в себе вдома. Це свідчить, що моральні цінності як тоді, так і зараз були й залишаються доволі вибірковими. Це також підтверджує те, що Ніцше значною мірою мав рацію, стверджуючи, що немає ніякого морального феномена як такого, існує тільки його моральна інтерпретація.

І все-таки під час війни і особливо після неї народи були «сповнені рішучості врятувати прийдешні покоління від бідувань війни» і визнали необхідність вжиття заходів, спрямованих на запобігання військовим злочинам і злочинам проти людяності. У статуті Організації Об'єднаних Націй народи вперше в історії людства визнали права людини як один зі своїх головних пріоритетів шляхом висловлювання у преамбулі рішучості «утвердити віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи, в рівноправність чоловіків і жінок і в рівність прав великих і малих націй». Це положення стало загальною моральною цінністю, прийнятною для держав-членів ООН, країн з широким спектром культурних, ідеологічних і політичних систем.

У 1948 р. була прийнята Загальна декларація прав людини (далі – Декларація). Після Статуту ООН вона є найзначнішим документом, що проголосив конкретні зобов'язання міжнародного співтовариства стосовно заохочення й захисту прав людини. Упродовж наступних років Декларація надихала і спрямовувала на міжнародному і національному рівнях зусилля на досягнення всесвітнього усвідомлення цінності й гідності людської особистості. Згідно з її положеннями фізичне існування кожного індивідууму захищалося шляхом проголошення права на життя, харчування, житло, здоров'я, медичне обслуговування і необхідні соціальні служби, свободу і особисту недоторканність, свободу від рабства і тортур. Вона також містить основні принципи захисту прав людини при відправленні правосуддя. Інтелектуальні й духовні обриси людської особистості були встановлені шляхом проголошення прав на свободу думки, совісті й релігії, свободу переконань і свободу їх висловлення, на освіту і на участь у культурному житті суспільства. Подальшому фундаментальному збагаченню людської особистості сприяє проголошене в Декларації право на участь у прийнятті рішень, що стосується справ суспільства, у якому вона живе. З цією метою документ проголошує права на свободу зібрань і асоціацій і на керівництво своєю країною шляхом, серед усього іншого, періодичних і справжніх виборів.

Одна важлива вимога стосується кожного права, проголошеного в Декларації. Це рівність у гідності правах кожного члена суспільства. Не менш важливим є й положення ст. 28, яке пов'язує всі вищенаведені права з соціальним і міжнародним контекстом, стверджуючи, що «кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені». Дійсно, ідеал людини, наділеної всіма свободами, може бути досягнуто у тому випадку, якщо створюються економічні, соціальні й політичні умови, за яких кожна людина може користуватися своїми громадянськими і політичними правами, а також своїми економічними, соціальними і культурними правами. Один делегат на сесії ГА ООН в Парижі при прийнятті Декларації слушно зауважив, що Загальна Декларація прав людини становить «величезну загальну спробу, здійснену людством для того, щоб забезпечити себе новим правовим і моральним кодексом, заснованим на свободі, братстві й рівності»¹.

Виходячи із вищевикладеного, можна стверджувати, що універсальні етичні принципи були включені в Статут ООН і Загальну Декларацію прав людини. Вони є наступними: гідність і цінність людської особистості, індивідуальні свободи, принцип братерства та рівності прав. Варто також зазначити, що всі принципи, стандарти і норми, що містяться у цих основоположних документах, спрямовані на втілення у відносинах між державами ідей добра, справедливості, гуманності й дружби.

ООН була заснована для того, щоб, окрім іншої своєї діяльності, запобігти грубим порушенням прав людини, зокрема геноциду, що являє собою найгрубіше посягання на права людини. Її найбільшим внеском у викоренення цього зла було прийняття у 1948 р. Конвенції про запобігання злочину геноциду і покарання за нього. У ст. 1 цього документа підтверджувалось, що геноцид є злочином, який порушує норми міжнародного права і проти якого держави зобов'язуються вживати заходів попередження і карати за нього. Проте до заснування Міжнародного кримінального суду не існувало механізму імплементації Конвенції.

Після прийняття Загальної декларації було прийнято вражаючу кількість інших міжнародних законів, передовсім Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, конвенції проти расизму, тортур, про права дитини, трудящих-мігрантів та інвалідів, а також про ліквідацію дискримінації проти жінок. Ці договори створили універсальну структуру міжнародного права у даній області.

Було створено такі механізми в галузі прав людини, як комітети, спеціальні доповідачі й експерти. Проте деякі з них, зокрема комітети, не адекватно реагували на порушення прав людини і виявилися недостатньо ефективними. Багато держав-учасниць договорів не подавали свої доповіді вчасно, а деякі з них не подавали їх взагалі. Низка держав відмовлялася виконувати відповідні рекомендації комітетів. Це вимагає збільшення відповідальності держав-учасниць за виконання своїх договірних зобов'язань.

Основним органом у заохоченні й захисту прав людини була Комісія ООН по правах людини (далі – КПЛ). Вона була функціональною комісією Економічної і соціальної ради (далі – ЕКОСОП) і разом з низкою інших таких же комісій подавала доповіді про свою діяльність і прийняті рішення на затвердження ЕКОСОП, яка їх схвалювала чи відхиляла і подавала свої рекомендації ГА ООН для остаточного затвердження. Отже, статус КПЛ був підпорядкованим і неефективним.

Виходячи з цього, колишній генеральний секретар ООН Кофі Аннан запропонував створити Раду з прав людини, яка б приймала свої рішення і доповіді самостійно та звітувала лише перед ГА ООН. На саміті світових лідерів, які зібралися в рамках шістдесятої сесії ГА ООН у 2005 р., ідея Кофі Аннана була схвалена. Заодно на ньому було прийнято рішення зміцнити секретаріат Управління Верховного комісара ООН з прав людини та інші механізми ООН, які забезпечують її діяльність у цій галузі. Для втілення зазначених пропозицій були проведені тривалі й важкі перемовини, які закінчилися прийняттям 15 березня 2006 р. резолюції ГА ООН 60/251 під заголовком «Рада по правах людини», згідно з якою ця рада була створена. Одним із основних питань роботи Ради стали універсальні періодичні огляди (далі – УПО) виконання кожною державою її зобов'язань в області прав людини. Таким чином, становище з правами людини в усіх країнах-членах ООН стало предметом розгляду Ради. Це є доказом справедливого і рівноправного підходу до кожної з держав.

Прогрес у заохоченні й захисті прав людини свідчить про те, що його не можна зупинити. Як вважається, найбільшим досягненням в області прав людини було надання законності принципу про те, що ці права є універсальними, неподільними та взаємозалежними і що зміцнення співробітництва у цій галузі є важливою умовою для досягнення цілей ООН. Віденська декларація і Програма дій 1993 р. підтвердила те, що права людини є правами, даними їй із самого народження, і що їхній захист є щонайпершим зобов'язанням урядів. Ці та інші положення віденських документів включають в себе гуманізм, етику і права людини та з'єднують їх з діями на міжнародному й національному рівнях.

Водночас тоталітарні, авторитарні, диктаторські й деспотичні режими ігнорували юридично зобов'язуючі норми міжнародного права і намагалися придушити права людини і замінити дії, засновані на етнічних принципах, убивствами, тортурами, іншими свавільними актами та зловживаннями. Багато диктаторів залишили свої країни непокараними. Серед них Іді Амін з Уганди, при якому були убиті 200 000 угандійців, Менгісту Хайле Міріам з Ефіопії, Жан-Клод Дювальє з Гаїті та деякі інші. Вони отримали притулок в іноземних державах і насолоджувалися хорошим життям та безкарністю замість того, щоб бути притягненими до суду. Хоча колишній президент Югославії Мілошевич постав перед Міжнародним кримінальним судом для колишньої Югославії в Гаазі. Іракський диктатор Саддам Хуссейн був засуджений на смерть за злочини геноциду і військові злочини.

Отже, разом зі значним позитивним розвитком відповідь міжнародного товариства на масові й грубі порушення прав людини не давала підстав для заспокоєння. Геноцид і масові вбивства мали місце у Камбоджі, Руанді, Східному Тиморі і Сьєрра-Леоне та у деяких інших частинах землі. Створилася загрозлива ситуація з правами людини в Афганістані внаслідок радянського вторгнення. Наступне правління талібів призвело до нечуваного поправлення прав людини, включаючи масові убивства та інші звір-

ства і всі форми дискримінації проти жінок та дівчат. Навіть і зараз неможливо повернутися до нормального життя і забезпечити права людини у цій країні.

Як випливає з дискусій на сесіях Ради з прав людини і підтверджується її резолюціями, грубі порушення прав людини відбувалися у Білорусії, на Кубі, в Корейській Народно-Демократичній Республіці, М'янмарі, Узбекистані та деяких інших країнах. Наприклад, як зазначалося, у Корейській Народно-Демократичній Республіці спостерігалися систематичні та поширені грубі порушення прав людини, включаючи тортури, всеохоплюючі й суворі обмеження свободи слова, совісті, релігії, думки і її висловлювання, мирних зборів і об'єднань, свободи пересування, продовжуються порушення прав жінок, зокрема їх переміщення з метою проституції і насильних одружень, убивства дітей та багато інших зловживань.

На жаль, порушуються не лише громадянські й політичні права, але недостатній прогрес спостерігається щодо економічних і соціальних прав. Все ще існує величезна нерівність між багатими і бідними країнами, між багатіями і бідняками в одних і тих же країнах. Наприклад, 20 відсотків світового населення володіє 80 відсотками світового багатства і споживає такі ж відсотки світових ресурсів. Близько мільярда людей в країнах, що розвиваються, і в низці пострадянських країн позбавлені найнеобхіднішого – адекватних їжі й житла, медичної допомоги та чистої води. Як зазначалося в низці резолюцій ООН, крайнє зубожіння і виключення з життя суспільства становить приниження людської гідності, заважає забезпеченню прав людини, підриває рівність і демократію.

Широко розповсюджені порушення прав людини і гуманітарного права, крайнє зубожіння і наявність мільйонів жертв людських антигуманних проступків (біженців, переміщених осіб, бездомних дітей та інших) свідчать про те, що людські моральні цінності топчуться у багатьох країнах. Все це ще більше віддаляє перспективу створення нового стабільного міжнародного порядку.

Водночас спостерігаються і деякі позитивні зрушення. Керівники багатьох країн все частіше проголошують нову, засновану на етичних принципах, політику. Проте вона втілюється непослідовно. Наприклад, США не захотіли визнати злочини геноциду і злочини проти людяності в Руанді (як це зробила КПЛ) через побоювання, що таке визнання призведе до обов'язку втрутитися. Члени НАТО кволо реагують на порушення прав людини на окупованих Росією територіях Грузії і України.

Жахливий досвід мільйонів жертв порушень прав людини, бідності й голоду, неписьменності й расизму продовжують свідчити про те, наскільки все ще світ далекий від втілення в життя ідеалів, якими керувалася ГА ООН у 1945 р. і 1948 р., коли вона приймала Статут ООН і Загальну декларацію прав людини.

Проте поступ не припиняється і захоплює нові області. Революційні технології поставили на порядок денний нові етнічні проблеми. У зв'язку з дослідженням людського геному німецький філософ Юрген Хабермас писав: «Генетична маніпуляція безпосередньо зв'язана з проблемами, що стосуються ідентичності видів, у той час як сама по собі антропологічна самосвідомість забезпечує контекст, в якому містяться наші уявлення про право і мораль. Особливу стурбованість у мене викликає питання про те, яким чином біотехнологічний перегляд звичних відмінностей між «вирощеним» і «зробленим», «суб'єктивним» і «об'єктивним» може змінити наше етичне уявлення про себе, як про представників певного виду, і як воно може вплинути на наше самовідчуття генетично запрограмованої особистості. Не можна виключати, що знання того, що спадкоємні фактори якої-небудь особи були запрограмовані, може призвести до певних обмежень права такої особи на відкрите майбутнє і в цілому підрвати симетричний баланс відносин між вільними і рівними людьми»².

Клонування, генетично модифіковані організми, пересадка органів, нові людські репродуктивні технології і біомедичні дослідження на людях – все це веде до виникнення фундаментальних питань про природу і права індивідуумів. Взяти хоча б два аспекти клонування: терапевтичний і репродуктивний. Перший веде до маніпулювання з ДНК певних тканин, що має на меті лікування дуже тяжких захворювань, таких як хвороба Альцгеймера, серцево-судинних, діабету, генетично викликаних захворювань раком і хвороба Паркінсона. Він може бути застосованим для заміни кісток, шкіри, різних органів і тканин. Шляхом терапевтичного клонування можуть також створені ембріони. Проте забороняється їхній розвиток або імплантація в матку. Розгляд цих проблем на сесіях органів ООН з прав людини і в ЮНЕСКО переконує, що розвиток у біології і медицині має етичні наслідки й безпосередньо впливає на права людини, зокрема на право кожної людини на найвищий рівень фізичного і психічного здоров'я³.

Низка згаданих проблем свідчить про те, що вони викликають стурбованість як у розвинутих, так і в країнах, що розвиваються. Проте пересадка органів, штучне запліднення та деякі інші передові технології обмежуються в основному межами розвинутих країн і навіть у них (як у випадку пересадки органів) вони доступні вузькому колу багатих людей. Тому в даному випадку виникає етичне питання про рівність і рівний доступ до медичних послуг.

Міжнародне співтовариство намагається відповісти на ці нові виклики шляхом розвитку міжнародного права, що безпосередньо або посередньо належить до біоетики. Тут можна навести наступні принципи і норми:

- а) Декларація про використання науково-технічного прогресу в інтересах миру і на благо людства.
- б) Принципи захисту психічно хворих осіб і поліпшення психіатричної допомоги, які передбачають інформовану згоду як основу для клінічних досліджень і експериментального лікування.
- в) Загальна декларація ЮНЕСКО про геном людини і права людини.

У розділі Б вона визначає такі права, як право на лікування, дослідження, діагностику й інформовану згоду. У ст. 11 вона недвозначно стверджує, що не дозволяється практика, яка суперечить людській гідності, така як клонування.

г) Європейська конвенція про права людини і біомедицину 1997 р. у ст. 1 під заголовком «Предмет і ціль» закріплює норму про те, що її учасниці захищають гідність та індивідуальну цілісність людини і гарантують кожному дотримання недоторканності особистості та інших прав і основних свобод у зв'язку із застосуванням досягнень біології і медицини. У ст. 2 вона встановлює, що благо й інтереси окремої людини переважають над інтересами суспільства і науки. У ст. 3 вона містить детальні правила стосовно згоди, особистого життя й інформації, недискримінації, наукових досліджень, трансплантації, юридичного захисту та інших прав і встановлює механізм її виконання. Варто зазначити, що європейські країни просунулися вперед у створенні юридично зобов'язуючих норм у даній області співробітництва держав.

Беручи до уваги інформацію, отриману від держав, міжурядових і неурядових організацій і проаналізовану в доповідях генерального секретаря ООН про права людини і біоетику, можна зазначити, що кількість держав, які прийняли закони з цих питань, неухильно зростає. Вони стосуються головним чином застосування у медицині нових досягнень у біології, зокрема при пересадці органів, плануванні сім'ї, застосування нової технології репродукції людини і біомедичних дослідженнях на людині.

Доповіді свідчать, що у всіх країнах, які надіслали відповіді, існує відповідна законодавча база. Вона гарантує те, що прогрес у науці й техніці використовується на благо людям і не зазіхає на їхні права. Проте все ще існують проблеми захисту індивідуума у випадку біомедичних дослідів, особливо забезпечення поваги недоторканності особистості, яка бере участь у таких дослідах. Це передусім стосується її вільної й інформованої згоди, заснованої на оцінці пов'язаних з цим ризиків з метою недопущення яких-небудь нещасних випадків або небажаних наслідків.

Існуючий у цих країнах механізм для ефективного заохочення етнічних стандартів і захисту прав людини включає законодавство, адміністративне регулювання, спеціальні урядові підрозділи, комітети з етики, служби інспекцій щодо безпеки й випробування нового обладнання і ліків, а також слухання в судах. У доповідях генерального секретаря ООН з цих питань висловлюється необхідність надання допомоги країнам, що розвиваються, шляхом технічного співробітництва, передачі технологій і обміну інформацією між заінтересованими сторонами.

Виникає все більша необхідність оцінки технології на національному і міжнародному рівнях, включаючи оцінку на основі етнічних стандартів і відповідних правових норм з метою визначення можливого побічного впливу інновацій і встановлення того, чи перевищують їхні переваги шкідливі впливи і для контролю над інноваціями з можливим шкідливим потенціалом. Спостерігається розробка нових стандартів і запровадження механізмів, зокрема для гарантії того, щоб генетичні дослідження і їхнє застосування розвивалося так гармонійно, щоб дотримувалась повага до прав і гідності людини, особливо щодо представників уразливих груп населення.

Політичний розвиток у цілому і окремі події зокрема ось уже тривалий час демонструють велику увагу до етнічних проблем і прав людини. Уряди, органи ООН і громадськість у цілому звернули увагу і відреагували на етнічні чистки в Югославії, злочини проти людяності в Камбоджі/Кампучії, Сьєрра-Леоне, Руанді й деяких інших країнах. Створення міжнародних трибуналів по колишній Югославії і Руанді стало позитивним розвитком, спрямованим на покарання винних у грубих порушеннях прав людини. Можна сподіватися, що такий трибунал буде створено і щодо Росії.

Проте ці трибунали були створені після трагічних подій, і вони виявилися не в змозі запобігти актам геноциду і етнічних чисток. Постала необхідність сильного міжнародного суду, щоби стримувати тих, хто готує такі акти і не дозволяти їм уникнути покарання. Тому прийняття у Римі 17 липня 1998 р. Римського статуту Міжнародного кримінального суду, який вступив у силу 1 липня 2002 р., стало великим досягненням не лише стосовно конкретної імплементації міжнародного кримінального права, а й міжнародного гуманітарного права і права міжнародного захисту прав людини. Компетенція Суду щодо геноциду, військових злочинів і злочинів проти людяності спрямована на запобігання або покарання таких злочинів, де б і коли б вони не чинилися: під час збройного конфлікту чи у мирний час і незалежно від офіційної посади тих, хто їх здійснює.

Розгляд справ у цьому суді і згаданих вище та інших трибуналах зробили і роблять відчутний внесок у боротьбу проти безкарності осіб, які вчинили відповідні злочини. Вони також сприяли підвищенню відповідальності, повазі до міжнародного права і правосуддя стосовно жертв, стримуванню здійснення злочинів геноциду і злочинів проти людяності, а також військових злочинів і поклали на держави зобов'язання щодо захисту всіх осіб від таких злочинів.

Спостерігаються також деякі позитивні тенденції у боротьбі з бідністю, голодом та забезпеченням інших соціальних і економічних прав. Низка багатих країн списала більшу частину боргів найменш розвинених країн. Боротьба проти бідності займає центральне місце у порядку денному органів з прав людини і соціальних органів. У відповідних рішеннях ООН висловлюється рішучість держав продовжити зусилля для боротьби з крайньою бідністю, голодом і безробіттям.

Вся ця діяльність підтверджує, що хоча етика й мораль і не ґрунтуються на праві, права людини мають у своїй основі етичні та моральні принципи. Вони надихають країни, організації і окремих осіб заохочувати права людини та викорінювати грубі й масові їх порушення. Більшість пов'язаних з етикою дебатів і дій на міжнародному і національному рівнях обертаються навколо прав людини. Свобода людини є таким цінним етичним та політичним принципом, забезпеченим стандартами, нормами і процедурами, який спрямований на захист і заохочення прав людини, які, у свою чергу, становлять не лише благородні ідеали, але є законними вимогами і високими зобов'язаннями. ООН чітко визначила права людини як центральне питання в основних областях своєї діяльності. Звідси витікає, що права людини стали невід'ємним засобом для зміцнення миру і безпеки, економічного процвітання, досягнення соціальної рівності й справедливості.

---

¹ Cited from: *J. Habermas*. On the way to liberal eugenics: the dispute over the ethical self-understanding of the species. Colloquium at New York University, 2000, New York.

² Див. : документ E/CN.4/Sub.2/2003/36, параграф 3.

³ Див.: документ E/CN.4 /1995/74, E/CN.4 /1997/66 і E/CN.4 /1999/90.

Резюме

Овсюк О.М. Мораль і міжнародний захист прав людини.

У статті йдеться про взаємозв'язок між мораллю і правами людини, зокрема зазначається, що хоча етика і мораль і не ґрунтуються на праві, права людини мають етичні засади. Висвітлюється, які моральні й етичні принципи закладені в Статуті ООН та документах у галузі прав людини і те, як ці принципи виконуються.

Зазначається, як розвиток науки і техніки породжує необхідність формулювання нових етичних і моральних принципів у галузі міжнародного захисту прав людини.

Ключові слова: взаємозв'язок між мораллю і захистом прав, людини, документи ООН, співробітництво держав, моральні принципи, захист прав людини, боротьба з бідністю і голодом.

Резюме

Овсюк А.М. Мораль и международная защита прав человека.

В статье идет речь о взаимосвязи между моралью и правами человека, в частности отмечается, что хотя этика и мораль и не основываются на праве, права человека имеют этические основы. Освещается, какие моральные и этические принципы заложены в Уставе ООН и документах в области прав человека и то, как эти принципы выполняются.

Отмечается, как развитие науки и техники порождает необходимость формулирования новых этических и моральных принципов в области международной защиты прав человека.

Ключевые слова: взаимосвязь между моралью и защитой прав, человека, документы ООН, сотрудничество государств, моральные принципы, защита прав человека, борьба с бедностью и голодом.

Summary

Ovsyuk O. Morality and the international protection of human rights.

Morality or ethics is considered as a specific form of public consciousness and public relations (moral relations). It includes a total combination of principles and norms of human behavior towards society and other human beings. Moral standards represent the ideals of the good and evil, such as justice and injustice, dignity and humiliation, equality and inequality, humanity and cruelty, friendship and betrayal etc. People need these standards according to which a good should be awarded and the evil should be punished and thus human behavior and relations are improved.

The United Nations clearly designated human rights as a theme central to each substantive field of its activity. Henceforth, human rights became an integral tool for the promotion of peace and security, economic prosperity, social equality and justice. All its activity confirms that, although ethics or morality are not right based, human rights are based on morality and ethical principles.

Key words: interrelationship between moral and protection of human rights, UN documents, cooperation of states, moral principles, protection of human rights, struggle against poverty and famine.